

PIRET RAUD

Kaotatud sõrmed

AUTORI ILLUSTRATSIOONID

Kujundanud Dan Mikkin
Küljendanud Villu Koskaru
Toimetanud Jane Lepasaar

Raamatu avaldamist on toetanud Eesti Kultuurkapital
Tekst ja pildid © Piret Raud ja Tänapäev, 2020

Trükitud oü Greif trükikojas

ISBN 978-9949-85-874-3
www.tnp.ee

SISUKORD

Taaveti varvas	7
Kaotatud sõrmed	23
Meie aed	39
Niit	60
Paberist lind	67
Ilus päev	79
Uus naaber	88
Pärlikarp	109
Kirjad mulla alt	125
Valguse varas	133
Jõuluõhtu	144
Kaart	155
Tramm	172

TAAVETI VARVAS

See võib kõlada kulunult, aga minu jaoks on arhitektuuris kõige tähtsamad just tasakaalus proportsioonid. Ja mitte ainult arhitektuuris. Sama kehtib kõige kohta, olgu selleks siis käekella rihm, lipsu sõlm või kohvikruusi kõrv, metsatukk või heinamaa. Ma otsin harmooniat absoluutselt igalt poolt. Kui olen sellest rääkinud oma kolleegidele, siis on nad alati imestunud ja ma arvan end teadvat, mispärast. Küllap nad mõtlevad sellele, kust ma tulnud olen: minu esimene habemeajamismasin kandis tähti СССР ja oli minuga ka veel siis, kui riiki, kust masin pärines, enam polnud. Nõukogude lapsepõlv ja noorus keset ideaalidevaest varakapitalistlikku tõblemist ei saanud olla kõige soodsam pinnas hea maitse arenguks. On tõsi, et mu isiksuse kujunemine jääb riigikordade ja

maailmapiltide lagunemise aega, mil kaos oli oluliselt ligitõmbavam kui tasakaal, kuid ma ise arvan, et just need segasevõitu aastad, täis äärmiselt juhuslikku infot, kiirelt vahelduvaid trende ning innukaid, ent põgusaid kunstirühmitusi, panid mind hindama aegadeülest rahu ja kooskõla.

Aimdus, et kuskil on midagi olulisemat kui argipäeva müra, midagi, mis heidab valgust ja seletab lahti muidu nii mõttetuna näiva tegelikkuse, jälitas mind juba varasest poisipõlvest ning ma otsisin alateadlikult kogu aeg võtit, et pääseda sellesse mõistmise aeda. Esimest korda sain ma asjade tuumale pihta kunstiinstituudi ettevalmistuskursuste joonistustunnis. Tunnid toimusid õhtupoolikuti, kui ülejäänud maja oli tühi. Istusime paarikümnekesi kehvalt valgustatud klassiruumis kummargil joonistuslaudade kohal ja üritasime nii hästi või halvasti, kui suutsime, saada paberile seda, mis oli asetatud klassi keskele tõstetud kipakale lauale. Esimesel tunnil oli laual kipsist kuup, teisel kera ning seejärel riburada keerulisemad vormid. Minu jäägitu imetluse pälvisid Michelangelo Taaveti kehaosade kipskopiad, alustades silmast, lõpetades jalalabaga. Taavet oli täiuslik: tal olid täiuslikud silmad, täiuslikud huuled ja nina, täiuslikud kõrvad.

Joonistusprotsess täitis mind joovastusega, millest sarnast olen hiljem kogenud harva. Oli tõeline nauding

mõõta pilguga proportsioone, uurida varje, mis lan-
gevad vaevale kipsile, leida üles varju sisse peide-
tud peegeldused, aimata pliiatsiga järele kumerusi ja
siledusi. Klassis valitses sügav vaikus, mida aeg-ajalt
ilmestas pliiatsiteritamise krabin või kustukummi
kukkumine auklikuks kulunud linoleumpõrandale.
Vaid mõned üksikud ohked andsid alust aimata, et
see rahu on petlik ega anna adekvaatset pilti pinge-
test meie sees. Õppejõud ei käinud meid kuigi tihti
segamas, ja kui ta ka tuli, siis olid tema kommentaa-
rid napid. Meil tuli endil avastada nägemise ja nähtu
kujutamise vaheline vaevutajutav rada, saada jälile
seostele ning märgata reeglipära. Kes seda ei teinud,
oli andetu, ning soovitus end tulevikus kunstiga mitte
siduda enesestmõistetav.

Mu joonistusoskus arenes päevadega ja tiivus-
tatuna edust seadsin ma endale üha uusi eesmärke.
Mulle ei piisanud enam pelgalt sellest, et katsetada
isesuguseid viirutusvõtteid ja erineva pehmusastmega
pliiatseid, vaid ma tahtsin rohkemat. Tahtsin näha
vormide sisse ja taha, kujutada neid muutavas valgu-
ses ja ruumis, eri laadi meeleoludes, jõuda mingisu-
guse üldistuseni. Leida üles see miski, mis on kõigest
tähtsaim.

Kauaoodatud selgusehetk tabas mind, kui joo-
nistasime Taaveti vasakut jalga. See oli keerulisim

kõigist seni antud ülesannetest, sest kujutada varbaid nii, et need ei mõjuks viineripakist väljapudenenud vorstikestena, nõudis lisaks teravale silmale ka anatoomiateadmisi, mida meile keegi jaganud ei olnud. Ma olin tõesti hädas oma tööga: joonistasin ja kustutasin ja joonistasin ja kustutasin, kuni paber muutus karedaks, käisin mitu korda kipsist jalga lähedalt uurimas ja näpuga katsumas ning üritasin pliiatsiga täpselt järgida varjude piire, püüdes aimata peidetud luid, aga jala teine varvas mu pildil mõjus endiselt tuimalt ja ebaloomulikult. Kiskusin koguni kingad ja sokid jalast, et vaadata omaenda teist varvast, mis küll Taaveti oma kõrval üpriski mannetu näis, ent abi ei olnud sellestki.

Taaveti varbal olid ideaalsed proportsioonid, see oli sihvakas ja sale ning asetses suurest varbast veidi eemal. Kui suur varvas, mille kanda jäi olulisem osa vabalt maapinda riivava jala raskusest, soleeris individualistlikus üksilduses, siis teine ta kõrval oli nagu heatahtlik vanem vend temalt tuge otsivale kolmele järgnevale varbale ning see tegi ta mulle eriliselt sümpaatseks. Taaveti jalad olid koos Taavetiga valmis otsustavaks võitluseks Koljatiga ning teine varvas oli too sõbralik usaldusväärne tüüp, kellele võib loota kogu keha, kõik lihased, kõõlused ja luud. Korraga mõistsin ma, et kaalukamat sisu ei maksa otsida

millestki, mis kõigest muust jõuliselt esile kerkib, vaid tollest toetavast teisest, millestki, mis taustadega läbi saab ega liialt domineerima ei kipu.

Arusaamine, et Taaveti vasakujala pealtnäha jõude seisvasse teise varbasse on peidetud vägi, mis on valmis iga hetk vedruna vallanduma, et varvas on punkt, millele toetub terve ülejäänud Taavet, terve ülejäänud maailm, oli mitmeski mõttes silmiavav. Selle selguse najal õnnestus mul nii pooleliolev joonistus – justkui iseenesest teadis käsi, kuhu ja millise tugevusega tõmmata paberile joon – kui ka sisseastumiseksamid arhitektuurikateedrisse, samuti kõik järgnevad joonistused, joonised ja projektid. Taaveti teine varvas oli nagu südametunnistuse hääl, mis nõudis ümbritseva arvestamist ega lasknud egol liialt laiutama pääd. Taaveti teine varvas pidi minuga kaasas käima kogu mu elu.

Elenaga sain ma tuttavaks mõned aastad hiljem, kui olin värskest diplomeeritud arhitekt. See võis juhtuda Mati sünnipäeval või ka mõnel muul peol, sest pidutseda meeldis mulle sel eluperioodil tihti. Põgus tutvus kujunes kiiresti kirglikuks armulooks, kuid hetk, mil tuli otsustada, kas ja kuhu sel edasi areneda on, andis end esialgu veel oodata.

Ma ei salga, et naiste välimus on mu jaoks alati olnud määrava tähtsusega, et kellegagi neist

põhjalikumalt tegemist teha. Elena vastu oli loodus olnud erakordselt helde: ta oli loodud justkui sellest samast marmortükist, millest Michelangelo vormis omal ajal Taaveti, ning tõepoolest veatu oma kahvatu naha, kergelt lokkis kiharate ja väikese lohuga lõual. Kõik tema välimuses näis olevat hoolega mõõdetud tasakaalus: nina pikkus oli kooskõlas juuste värviga (need olid tal meekarva), puusade laius harmoniseerus randmete ümbermõõduga ja halliseguste silmade udune pilk, mis mõjus veidi sedamoodi, nagu oleks ta pilves, sobis kokku harjumusega pingehetkedel alahuult hammustada. Tõtt-öelda olin ta pärast üsnagi arust ära.

Elena tõi mu ellu muutusi – uusi inimesi ja seikluslikke olukordi –, millest ma varem ei olnud osanud puudust tunda, ning tema kaudu sain ma ka oma esimese tõsisema tööotsa. Tagantjärele targana ma tean, et niisugune pakkumine oleks pidanud mind tegema ettevaatlikuks: sedavõrd väarikale funkmaiale lisakorruse ehitamist ei oleks tohtinud ükski mõistusega inimene usaldada algajale arhitektile. Need mehed ei meeldinudki mulle, aga hoone ise oli tohutult ilus. Kusjuures maja ilu ei seisnenud mitte ainult täiuslikus vormis ega ka mitte ajahambale vastu pidanud tipp-topp ehituskvaliteedis, vaid seal oli midagi veel. Ma olen pikalt mõelnud, milline sõna võiks kõige

paremini kirjeldada, mis see midagi oli, ning pole leidnud paremat kui puhas. See maja oli puhas!

Hoone seisis idülliliselt vaiksel põiktänaval. Samal tänavapoolel oli veel neli maja – vasakut kätt kõrgus üks pisut eblakama olekuga korterelamu ja paremale poole jäid kolm üksteisega sarnanevat väiksemat eramut. Ümberehitamisele määratud maja sidus need kõik üheks sõbralikuks tervikuks. Varem oli siin tegutsenud lasteaed, kuid nüüd pidi saama sellest büroo mingile firmale, mille tegevusest mul selgem ettekujutus puudus. Uus aeg vajab uusi inimesi, öeldi mulle tähendusliku muigega suunurgas, ja lasteaed säärases majas on täielik raiskamine. Ma naersin küll kaasa, sest mudilased ei olnud ka minu silmis mingi prioriteet, ent hing jäi siiski kergelt kripeldama.

„Ma võtsin mõtlemisaega,“ ütlesin pärast tellijaga kohtumist Elenale. „Ma ei ole kindel, kas ma peaksin seda tegema.“

„Miks küll?“ küsis Elena ning ajas oma sinihal- lid silmad üllatusest pärani. „Kas sul on miski parem pakkumine silmapiiril?“

„Muidugi mitte,“ vastasin punastades, sest mu ebaregulaarne sissetulek oli meie vahel pingeid teki- tanud ka varem, „aga mul on tunne, et nii ilusat maja ei tohiks juurdehitusega rikkuda. See on täiuslik funkhoone, tõeliselt väärtuslik arhitektuur.“